

Motion till riksdagen 2022/23:2334

av Mikael Damberg m.fl. (S)

med anledning av prop. 2022/23:58 Extra ändringsbudget för 2023 – Tillfällig skatt på vissa elproducenters överintäkter

Förslag till riksdagsbeslut

1. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen skyndsamt ska återkomma med nya förslag om åtgärder, såsom ett intäktstak eller en skatt på extraordinära vinster, som på ett mer träffsäkert och kraftfullt sätt återför övervinsterna på elmarknaden till elkonsumenterna, och detta tillkännager riksdagen för regeringen.
2. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen ska kartlägga hur stora övervinsterna är och var på elmarknaderna de uppstår, och detta tillkännager riksdagen för regeringen.

Bakgrund

Svenska hushåll och företag pressas hårt av extremt höga elpriser. Rysslands invasion av Ukraina och landets agerande på energimarknaden har orsakat kraftiga uppgångar i priserna på el över hela Europa. Trots att Sverige som land inte är beroende av gas för elproduktion importerar vi de höga elpriserna.

På grund av den prissättningsmekanism som används, marginalprissättning, sätts priset på elmarknaden enligt marginalkostnaden för det dyraste kraftslaget i drift. Samtidigt som priserna på el ökat kraftigt har produktionskostnaden för majoriteten av elproduktionen i Sverige varit mer eller mindre oförändrad. Det har därmed uppstått stora övervinster för inframarginell elproduktion, som inte är prissättande på elmarknaden, såsom vindkraft, solkraft, vattenkraft och kärnkraft med relativt låga marginalkostnader. I praktiken har det inneburit stora förmögenhetsöverföringar från elkonsumenter och företag som använder el, till aktörer på elmarknaden. Syftet med det av EU beslutade intäktstaket är att övervinsterna genom olika åtgärder ska föras tillbaka till företag och hushåll.

Tillgången till grön och billig el har länge varit en viktig konkurrensfördel för Sverige och svensk industri. Den hotas nu. För att säkerställa svensk konkurrenskraft på kort sikt behöver mer av övervinsterna på elmarknaden återföras till svenska företag.

Implementering av EU-förordningen

EU-förordningen som regeringen har att förhålla sig till anger att marknadsintäkterna för elproducenter ska begränsas till högst 180 euro per MWh. Taket bör endast tillämpas på realiserade marknadsintäkter, alltså där hänsyn tas till att elproducenterna ofta säljer sin el på långa kontrakt för att prissäkra sin försäljning. Elproducenter kan prissäkra sig via olika finansiella instrument. Vid utbyggnad av ny förnybar elproduktion är det vanligt att producenter ingår ett s.k. Power Purchase Agreement (PPA) där t.ex. ett finansiellt institut åtar sig att köpa elproduktion till fast pris för att därefter sälja vidare elen på spotmarknaden.

Regeringen skriver att uppskattningsvis 60 procent av den elproduktion som berörs av det föreslagna intäktstaket är prissäkrad till en nivå som understiger intäktstakets nivå. 80 procent av all vindkraft och all solenergi som berörs av förslaget omfattas av PPA-kontrakt. Dessutom utesluts all produktion från vattenkraft med magasin då reglerbar kraftproduktion inte ska omfattas av intäktstaket. I praktiken innebär det att det är övervinster från i huvudsak kärnkraftsproduktion som omfattas av förslaget. Sammantaget beräknas bruttointäkten av skatten på övervinster till 360 miljoner kronor. Skatten är dock avdragsgill för företagen och leder därför till en minskning av intäkter från bolagsskatt. Därtill äger statliga Vattenfall 56 procent av kärnkraften i Sverige och skatten resulterar därmed i minskad utdelning från statligt ägande. Dessutom är lagstiftningen kraftigt försenad. Skatten på övervinster skulle enligt EU-förordningen införas den 1 december men är nu på plats först i mars när majoriteten av vintern, och därmed perioden med de högsta elpriserna, är över. Nettointäkten beräknas därför bli 150 miljoner kronor för perioden mars till och med juni. Det motsvarar ca 31 kronor per familj, utslaget över Sveriges 4,8 miljoner hushåll, alltså långt ifrån de tusentals kronor som svenska elkonsumenter fått i ökade elkostnader under vintern.

I jämförelse med andra EU-länder är den svenska regeringens utformning och implementering av intäktstaket mindre verkningsfull. Flertalet länder har fått lagstiftning på plats i tid innan vintern, planerar att låta skatten vara på plats under en längre period och är mer långtgående när det gäller själva beskattningen och räknar därmed med betydligt större intäkter. Det förefaller som att regeringen har utformat ett förslag som endast uppfyller de minimikrav som finns i förordningen och saknar ambition att vidta åtgärder som skulle få faktisk effekt för svenska elkonsumenter.

EU:s medlemsländer har valt att implementera intäktstaket enligt en rad olika modeller. Nedan följer ett antal exempel för att visa på bredden bland de lösningar som används. I t.ex. Tjeckien har man valt en modell där intäktstaket är differentierat beroende på kraftslag. Från 70 euro/MWh på kärnkraft till 240 euro/MWh på biokraft. I Österrike har intäktstaket satts till 140 euro/MWh, men om elbolagen investerar i förnybart höjs taket till 180 euro/MWh och skatten ska gälla under hela 2023. I Frankrike har man diskuterat ett förslag på skatt på kärnkraft och förnybar elproduktion då priserna överstiger 100 euro/MWh under 2023. I vårt grannland Finland har man också sett att EU:s modell på intäktstak skulle generera mycket lite skatteintäkter. Där har regeringen föreslagit en tillfällig vinstskatt på 30 procent av resultatet av företagens

elverksamhet, på den del som överstiger en avkastning på 10 procent på eget kapital. Skatten beräknas ge intäkter på 0,5 till 1,3 miljarder euro under 2023, pengar som kan återföras till hushåll och företag som betalat de höga elpriserna.

Exakt vilka åtgärder som bör användas i Sverige kräver en noggrann analys. Systemet behöver vara både träffsäkert och kraftfullt, samtidigt som det inte får orsaka snedvridning eller andra negativa effekter för elsystemet eller för investeringar i ny elproduktion.

Behov av kunskap

För att utforma mer träffsäker lagstiftning som skulle innebära en större återföring av övertvinster från energisektorn till de hushåll och företag som pressas av höga elräkningar behövs större kunskap om var vinsterna uppstår.

Vi behöver veta mer om hur stor del av övertvinsterna som går till elproducenter som själva producerar och säljer el på spotmarknaden och hur stor del som går till aktörer på de finansiella marknaderna för el. Det behövs kunskap om hur stor del av elproduktionen som är prissäkrad, både historiskt och de närmaste åren, och till vilka priser. Vi behöver också veta mer om de finansiella institut som agerar på elmarknaden.

Socialdemokraterna anser därför att regeringen bör kartlägga hur stora övertvinsterna är och var på elmarknaderna de uppstår.

Mer kraftfulla åtgärder för återbäring till elkonsumenter

Sverige behöver få mer träffsäkra åtgärder på plats som på ett kraftfullt sätt återför pengar från energisektorn till hushåll och företag som använder el. Åtgärderna bör vara tillfälliga. Vi kan konstatera att många EU-länder agerat både snabbare och fått mer kraftfull lagstiftning på plats än den svenska regeringen lyckats med. Förutom att se över hur lagstiftningen kan utformas för att bättre träffa elproducenternas övertvinster bör regeringen se över hur aktörer på de finansiella marknaderna för el kan omfattas.

Socialdemokraterna anser därför att regeringen skyndsamt ska återkomma med nya förslag om åtgärder, såsom exempelvis ett intäktstak eller en skatt på extraordinära vinster, som på ett mer träffsäkert och kraftfullt sätt återför övertvinsterna på elmarknaden till de hushåll och företag som betalar höga elpriser.

Mikael Damberg (S)

Gunilla Carlsson (S)

Björn Wiechel (S)

Ingela Nylund Watz (S)

Adnan Dibrani (S)

Eva Lindh (S)

Joakim Sandell (S)